

revista **n**

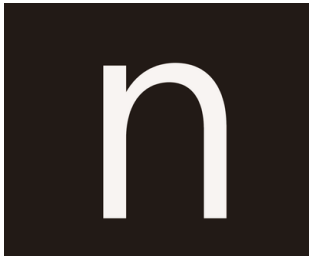
narradors i narració

SOLSTICI D'ESTIU

2026

Número 4
TERCERA ÈPOCA

narradors i narració

Tercera Època

Solstici d'estiu
2026

NÚMERO 4

Edita:
Associació de narradores
i narradors ANIN

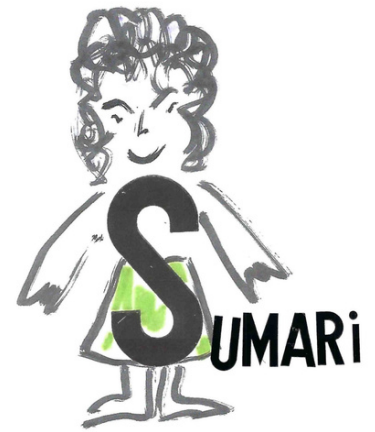
www.anincat.org
anin@anincat.org
revista.anin@gmail.com

Consell de redacció:
Teresa Arrufat
Josep-Lluís Gallardo
Teresa Ribas
Roser Ros
Míriam Sarabia

Dibuix de portada i
caplletres:
Roser Ros

Es permet fer difusió dels textos
d'aquesta revista sempre que se citi
la font.

La Revista N no es fa responsable
de les opinions dels seus
col·laboradors i col·laboradores.

EDITORIAL

02

QUÈ ES COU A L'ANIN

- Grup de lectura. Elisabeth Ulibarri 05
- Assemblea General de l'Anin 2026. Mònika Klose 11
- 20M a Sant Pere de Ribes. Bibliotecàries 13
- 20M a la Cerdanya. Míriam Sarabia 15

RETALLS

- *Qui és Anxo Baranga?* 18
- *Museucontes.* Josep-Lluís Gallardo 26

GENT DE PARAULA

- Josep-Lluís Gallardo parla amb Dinorah Arrillaga 28
- Josep-Lluís Gallardo parla amb Blai Senabre 33

PER A PENSAR-HI...

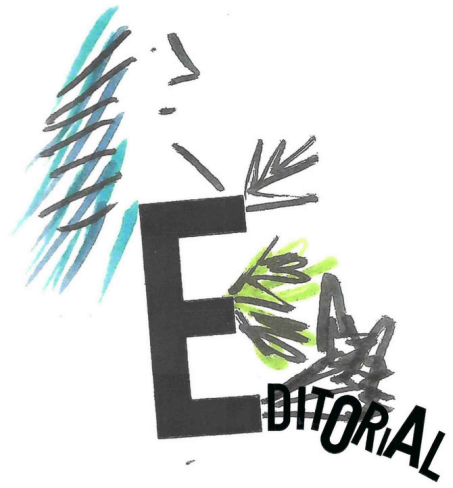
- *Tres vegetals molt femenins.* Roser Ros 37
- *Any Amades.* Carme Oriol 43

EL CONTE

- *La guilla i el gall.* Joan Amades 47

L'ANÈCDOTA

- *El dimoni fa de les seves.* Albert Estengre 50

1

Obrim foc!

Quatre són els punts cardinals (nord, sud, est, oest). Cert!

Quatre són els elements (terra, aire, foc i aigua). Cert!

Quatre és el número de la revista N que ara teniu entre mans o dins de la pantalla. Sí, senyores i senyors!

Quatre!

És ben cert que la nostra publicació (impresa en paper o d'existència virtual a la nostra web) no té tanta història com la que duen a sobre els punts cardinals i els elements esmentats més amunt que, al cap i a la fi, hem heretat de civilitzacions anteriors. Però la revista N va néixer amb el segle XX i amb esforç i molta feina l'anem construint i revifant entre tots, solstici rere solstici, ja sigui hivern, ja sigui estiu.

2

Bon foc fa bona brasa

Conscients que al si de l'ANIN es continuen coent un munt de coses donem a aquest apartat tot l'espai que li cal per dar notícia de trobades més virtuals que presencials (modernitat obliga...) on es parla de tot i res (que per alguna cosa som gent de paraula), on es discuteix, es reflexiona, s'aporten opinions, punts de vista. Ara bé, que no us passin per ull el munt d'accions nascudes a redós del foc encès en aquest 20 m, (que per alguna cosa aquest és el Dia Internacional de la Narració). En efecte, companys d'aquí i d'allà i de més enllà ens fan cinc cèntims de les fogueres que han encès en forma de trobades (aquest cop, sí, ben presencials!) plenes de cavil·lacions i narracions (i perdoneu per la rima). Perquè...

3

Qui foc encén, la casa escalfa

I ben calentes que ens arriben les converses sinceres amb dos narradors que ens parlen de la seva feina, els seus anhels, els seus dubtes, els seus somnis... Aquest cop en són dos però prepareu-vos, properament tocarà a algú més! Esteu avisats!

I no podíem deixar escapar la celebració de l'aniversari de l'inefable Joan Amades que (siguem sincers) ha omplert a bastament la saca de moltes de les nostres hores del conte. Per celebrar l'ocasió, hem anat a buscar una de les veus que més coneixen la feina d'aquest fòlklorista que ens n'ofereix un retrat crític i críptic alhora. I què us hem de dir del conte que avui ens acompanya? Que com que no volíem deixar els seus contes sens lloc ni foc, des del consell hem fet una cerca minuciosa per les moltes pàgines de la *Rondallística* de l'Amades, el llibre que arreplega tots els contes que ell va recollir (que segurament no són pas tots perquè de contes, tots ho sabem, n'hi més que un foc no en cremaria) i després d'una acurada selecció, n'hem fet una lectura atenta fins a acordar quin, d'entre la tria, és el que més ens ha agradat a tots cinc. Ja ens fareu saber si el resultat ha estat del vostre grat. A partir d'aquí, obrim micro (que diríem si fóssim a la ràdio) perquè ens feu conèixer el vostre parer.

4

Qui juga amb foc, es crema

A l'anècdota que ens ha estat obsequiada i que els lectors podreu degustar ben aviat, la frase feta li va com l'anell al dit. I no avancem res més perquè el que voldríem és que obríssiu tot d'una les pàgines d'aquesta revista per començar per allò que més ganes us faci de saber. I molt ens temem que molts preferireu l'anècdota...

Obriu, obriu les pàgines d'aquest número 4 de la revista N! Que comenci la festa!

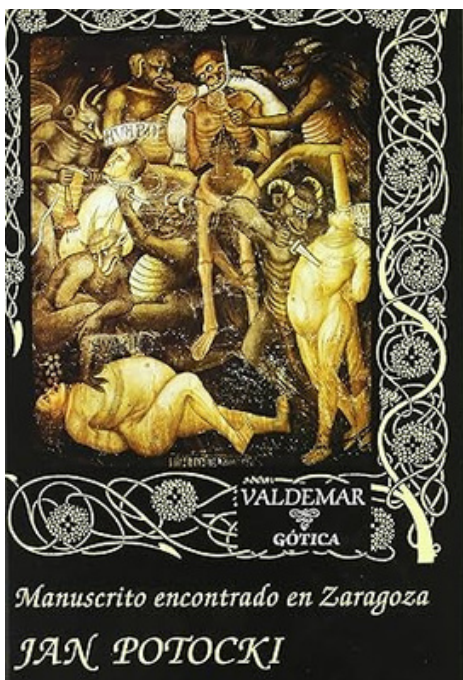
NOTA BENE. Tot i que ens havíem proposat de fer servir només 4 frases fetes del català més nostrat per celebrar com cal aquesta revista número quatre, el dimoni ens ha temptat a acabar aquest editorial amb una darrera i cinquena que fem nostra:

“de foc petit s'encén gran foguera”

BON SOLSTICI D'ESTIU 2026!

GRUP DE LECTURA

MANUSCRITO ENCONTRADO EN ZARAGOZA JAN POTOCKI

El passat 3 de desembre ens vam trobar la Mònika Klose, en Josep-Lluís Gallardo, la Roser Ros, la Teresa Arrufat, la Catherine Favret, la Teresa Ribas i jo mateixa, l'Elisabeth Ulibarri a l'ombra del *Manuscrit trobat a Saragossa*.

De la conversa en sorgeixen moltes reflexions, partint de la premissa que vam posar: com afrontaríem la narració d'aquests tipus de contes? La lectura del llibre ens ha fet pensar i ens ha convidat a intuir una manera diferent de narrar.

El llenguatge del llibre, les imatges inquietants, el viatge d'anada i tornada i tornada i anada que vas fent gairebé sense adonar-te'n en forma d'espiral esfilagarassada mentre el llegeixes et pot atrapar des del principi del llibre, la manera que té l'autor d'introduir els contes en aquesta forma d'espiral, i no com es fa habitualment amb aquella forma de nines russes encaixades unes dins de les altres, el fet de deixar històries inacabades, o tallades i repeses molt més endavant en aquest camí lineal, caragolat, repetitiu però no pesat i que avança constantment, tot i que de vegades sembla que torna enrere, fa que la manera de narrar ens generi com a narradors orals, com a mínim, curiositat i en alguns casos, ganes de provar aquesta manera diferent de narrar.

La Catherine ens va explicar que aquest era un llibre fetitxe per a Borges, que estava fascinat per aquests "sí, però no, no, però sí" i per aquest món inconcret que va cap al concret que amara el llibre.

En general el llibre ens sembla sorprenent, curiós i magnètic.

En Jan Potocki, autor del llibre, aristòcrata, polonès de naixement però format a França, home culte i viatjat que, indubtablement, va conèixer l'Espanya del moment, però també l'Islam que li va arribar a Polònia per la banda de Turquia, va escriure aquesta novel·la en Francès, l'any 1805, i la va ambientar en una Espanya irreal de la primera meitat del segle XVIII plena d'un folklore i un color exagerats i impossibles. Tot xerrant, compartim que ens sorprèn com les cultures cristiana i musulmana es barregen amb absoluta naturalitat en el decurs del llibre, realment l'univers literari que dibuixa resulta increïble però atractiu i es fa llegir, o, si és el cas, potser es faria escoltar àvidament.

Les reflexions sobre els colors de la novel·la mereixen un paràgraf a banda, en Josep-Lluís suggereix que llegir aquest llibre és com contemplar un Goya, és una novel·la molt lluminosa a l'inici, però no cal recórrer gaire pàgines per a entrar en un món de claroscurs que et fa transitar per diferents paisatges i ambients on trobes petits racons il·luminats i molts espais a l'ombra. Les imatges i les històries que desfilen, la manera original i sorprenent d'enllaçar-les fan que la novel·la resulti atractiva i inquietant alhora.

En general tots estem d'acord que és una novel·la molt ancorada en el romanticisme, ens apunta la Mònika que es veu que és romàntica

en la importància dels misteris, en com treballa els somnis; el subconscient i com la realitat es barregen contínuament, i no sempre saps on ets. Serà somni?, serà màgia? (ens diu la Teresa Arrufat), Ni el protagonista no ho sap. De fet l'autor, com a bon romàntic, s'acaba suïcidant.

Comentem i ens sorprèn la manera com tracta el llibre el tema de l'honor, una paraula donada no es pot trencar, destaquem la història en la qual un sicari mata per honor als dos homes contrincants que l'han contractat per a què els mati mútuament, malgrat que el primer ja és mort, el segon ha de morir per la paraula donada al primer, ni per tot l'or del món el sicari trairà la seva pròpia paraula. La Mònika va trobar altament irònic com tracta el llibre el tema de l'honor, i sí que ho és, molt.

Els contes, que acaben conformant la pròpia trama de la novel·la base que els embolcalla, ens resulten truculents i divertits, la Teresa Arrufat ens ho descriu molt bé, ni la història base ni els contes no ens fan por, i tampoc no ens fan riure, si bé son històries absolutament terrorífiques i molt iròniques que ens atrapen i que, en general, ens entren soles.

Vam entomar aquesta lectura des de la pregunta: Com afrontariem la narració d'aquests contes?

La Teresa Ribes ens diu que situar-se davant de la lectura amb aquesta premissa, no li ha funcionat i no li ha permès avançar amb la lectura.

La Roser Ros directament diu que ella no narraria aquestes històries, creu que caldria amarar-s'hi molt i tenir un públic molt entès en la matèria per a què es poguessin narrar i gaudir.

Als altres participants a la xerrada, sí que ens motiva narrar-los, ho veiem viable tenint clar que cal un treball previ i profund per a poder transmetre l'ambient dels contes i el seu sentit apropant-nos tant com puguem a la intenció de l'autor; parlem de si es podria entomar la narració del llibre sencer en diferents jornades, de si es podrien triar contes puntuals del llibre, de com faríem arribar el color "goyesc" de la novel·la... i ens hi hauríem estat molta més estona, però el temps va passant i l'hora ja és acabada.

PD: si algú vol veure la pel·lícula del *Manuscrit*, la Catherine ens l'ha recomanada molt, la podem trobar al youtube:

https://vk.com/video200727184_167966702

Ens tornarem a trobar la primera quinzena de febrer al
voltant del llibre

La veu i el poder de les dones, Mary Beard.

Grup de lectura de l'ANIN

LA VEU DE LES DONES
MARY BEARD

El passat 16 de febrer, ens vam trobar la Mònika Klose, la Roser Ros, la Teresa Arrufat, la Catherine Favret, la Teresa Ribas, en Blai Sanabre, en Pep Duran i jo mateixa, l'Elisabeth Ulibarri per a compartir les nostres impressions sobre el llibre de la Mary Beard, *La veu i el poder de les dones*.

El llibre ens ha interpellat i ens ha fet pensar i parlar molt, ens ha sorprès, no tant el llibre com els fils que ens ha obligat a estirar.

Primer fil- Com ens l'han colat?

A la Teresa Arrufat li sorprèn que se li pogués passar per alt, després de les vegades que havia llegit *L'Odissea*, que Telèmac fes callar la seva mare d'una manera tan insolent, com li van poder colar?

L'Elisabeth planteja que ens ho han colat a totes i ens ho han colat moltes vegades perquè tenim normalitzada aquesta mirada masculina que amara històricament tot l'art i la cultura, això inclou la literatura.

Tal com apunten la Mònika i la Teresa Arrufat, hi ha exemples arreu del món de com s'eduquen de manera diferent els nadons si són nens o si son nenes, son exemples dolorosos des de la nostra mirada occidental actual, en qualsevol cas, les nenes sempre surten perdent.

Segon fil- descrèdit del to d'una veu femenina

La Teresa ens explica que fa anys al centre d'Art Santa Mònica van fer una exposició sobre la veu de la dona, passaves per diferents sales i en una d'elles hi havia dues pantalles l'una a mà esquerra i l'altre a mà dreta, en una parlava un home i a l'altra una dona, tots dos parlaven molt bé i tenien una bona veu, tots dos deien exactament el mateix, però feien un estudi i concloueren que la gent estaven més estona escoltant l'home que la dona, també reflexiona que potser si els contes haguessin estat cosa d'homes, no s'haurien mantingut tant purs i tant arrelats als orígens. Els canvis que s'hi han fet, han estat pressionats per homes, pels homes que els van fixar en els reculls escrits.

A la Mònika li crida l'atenció tot el que ha explicat de l'exposició la Teresa. Reflexiona sobre el to de la veu, que una veu d'home arriba més que una veu de dona. Mery Beard parla molt sobre com en el decurs de la història la veu de les dones ha estat, pel seu to més agut, ridiculitzada i escarnida públicament de manera sistemàtica, i opina que encara ara es fa.

En Pep reflexiona sobre el descrèdit de la veu femenina, troba que ens ve de molt lluny, d'un temps molt ancestral, el timbre de la dona és diferent, com també ho és el cos, però en Pep ens planteja que la pregunta és perquè el poder de l'home s'ha posat per sobre del de la dona?, nosaltres som el resultat d'una experiència que ens ve de molt lluny enrere, generacions i generacions. Però també ens diu que quan expliquem contes no te importàcia.

Tercer fil- com vinculem la lectura amb la nostra feina?

Primera pregunta: El conte tradicional ha mantingut el discurs, la veu i la mirada social de les dones?

En general entenem que sí, però s'apunta que és així perquè eren històries que es transmetien de dones a nenes en un entorn domèstic, tot i que els contes van quedar tergiversats quan es van fixar per escrit, la Roser ens exposa que moltes vegades les versions fetes pels poders, pels homes de l'església i l'estat, han estat escrites i en el moment en què els posen per escrit, els

endrecen, ja se'ls ha passat el ribot. La gran transformació dels contes és el pas a ser escrit, i majoritàriament ho fan homes perquè eren ells el qui escrivien. La Roser ens fa reflexionar sobre la responsabilitat que tenim les persones que parlem en públic, ens pregunta fins a quin punt som conscients de la responsabilitat que tenim quan expliquem coses als nens, de com ho transmetem, si jo decidís explicar *L'Odissea*, diu la Roser, com ho faig per a explicar al públic sense destruir la història i poder fer-ho artísticament, que en Telèmac és molt ofensiu amb la seva mare, ho podem fer des del nostre humil espai de veu pública?, no podem seguir enviant caramels enverinats embolicats amb cel·lofana.

Segona pregunta: com parlen els contes de tots aquests temes?, com els recullen els contes? La Catherine ens respon que es reproduïx el patriarcat, però també com les dones hem lluitat contra les lleis dels homes, sempre a partir del fet de ser dominades, fins i tot Sherezade, ho fa com a dona dominada i per a no ser agredida, en els contes sempre les dones son dominades, és inevitable, utilitzen eines de dominació per a no deixar-se menjar, fins i tot les bruixes malvades també són dones dominades perquè al darrera d'una bruixa malvada sempre hi ha una dona ferida que va ser una víctima.

Tercera pregunta: i el príncep blau? Al final és una home trist que volta sol pel bosc i ve de mil batalles i experiències terribles...

La Roser ens diu que d'acord amb les estructures de Prop, després has de tenir una recompensa, el problema és que al final la recompensa sigui un home, la recompensa ha de ser, però ara potser hauríem de trobar una altra recompensa que ens pugui servir. Potser ara els narradors hauríem de poder desmuntar aquests afegits masculistes i trobar altres recompenses més adients. La Catherine ho veu clar, però també ens recorda que és difícil trobar la recompensa, perquè un viatge a les Bahames no té el mateix pes afectiu que el de l'amor d'un príncep...

Anem parlant i en Blai ens dedueix que no està tot perdut, al contrari està tot guanyat, hem fet camí però com més camí fas més en vols i que es faci més ràpid. La Roser pensa que encara hi ha molta feina per fer.

El temps ha passat, arriba l'hora de plegar, ens acomiadem, tanquem les pantalles, és de nit i les reflexions al voltant de les paraules de la Mary Beard encara ressonen molta estona a dins del meu cap, molt em penso que aquesta haurà estat una d'aquelles experiències transformadores, d'aquelles que et fan pensar una mica més enllà, a partir d'ara tot serà igual però diferent.

Ens tornarem a trobar a finals de maig al voltant del llibre

Matèria de Bretanya, Carmelina Sánchez Cutillas

Grup de lectura de l'ANIN

ASSEMBLEA ANUAL DE L'ANIN

Al començament de l'any 2026 va tenir lloc la segona assemblea anual d'Anin que vaig viure des de que formo part de la Junta. Després de decidir el dia i l'hora i organitzar una sala per a la nostra trobada, arriba el moment de fer la memòria i convidar els socis. Decidim de no donar la possibilitat de participar per Internet, perquè tenim ganes de trobar-nos amb els socis “en carne y hueso”. Esperem que la majoria dels socis comparteixi les ganes d' un contacte presencial per no dir físic. En teoria ens veiem el 24 de gener a les 17.00 h a la biblioteca Vapor Vell a Barcelona. “Va ser que no”.

Enguany, el temps i Renfe ens ho posen difícil. El 24 de gener al Montseny cauen els primers flocs de neu i el tren de rodalia està varat a Garraf i al migdia encara no se sap si haurà un autobús per arribar a la capital. Decidim- visca la comunicació de *whatsapp* - de posposar la data. Finalment, ens veiem el 21 de febrer. El temps ha millorat i els trens almenys “van”.

Som una mica més de la meitat dels socis, és clar, havíem canviada la data, encara que és ben possible que sense canvi de dates tampoc no haguessin vingut més socis. L'associació segueix viva, però amb calma sense fer salts de cabreta i l'empenta de la joventut. S'ha fet gran igual que els socis i la tercera o quarta edat també té avantatges. Els que hi som ens alegrem de veure'ns en persona, en Blai ha portat els tresors d'Anin, revistes antigues d'Anin, samarretes de color taronja llampant, uns reculls de contes arreu del món, *cds* amb contes publicats per *Tantàgora* i cadascú pot emportar-se'n un o més regals. La Teresa Arrufat ha distribuït galetes i xocolata i sucs. Bon profit! Comencem i mentre l'Albert llegeix la memòria surten temes interessants i la conversa pren embranzida. “En un 20 M es podria explicar al metro, però s'haurien de fer sessions de “prova”.

per saber quina línia i quin horari es presten per una activitat d'aquesta mena. La Roser proposa estudiar les figures masculines i femenines dels contes populars. Com es poden explicar avui aquests contes que han nascut en una societat patriarcal, on surten cavallers i prínceps que rescaten les princeses i els dolents són les bruixes. Des d'un punt feminista, es poden seguir narrant contes com per exemple la *Bella dorment* o la *Blancaneus*? És legítim canviar el sexe dels herois perquè hi hagin heroïnes? Que no em malinterpretin, evidentment també hi ha figures femenines valentes i emprenedores en els contes tradicionals. La Roser pregunta si la recompensa al final del conte podria ser un viatge a les Bahames en lloc del casament amb el príncep. La Catherine però pensa que tampoc és qüestió de canviar el final del conte: casar-se amb el príncep és un símbol de tenir una vida més assossegada i tenir un company amb qui poder ser feliç.

En Ferran insisteix que la riquesa dels contes tradicionals per part també resideix en la gran quantitat de símbols que els donen una profunditat i permeten diverses lectures. Surt la idea de utilitzar la propera assemblea per parlar sobre aquest tema.

El temps passa volant i la secretària de la junta té el bloc de notes plens i els dits cansats. En Blai torna a empaquetar els regals de Nadal que han quedat per endur-se'ls a casa. Fins a la propera. Em sembla que tots i totes marxem amb la sensació que la trobada ha estat encisadora i enriquidora i que és agradable formar part d'un col·lectiu els membres del qual es veien i es toquem al menys un cop a l'any o dos, comptant el 20 M.

Mònika Klose

Celebrem el 20 de març!

ENCENEM LA PARAULA

El passat vint de març, Dia internacional de la narració oral arreu del món, les Biblioteques de Sant Pere de Ribes van organitzar una *Jornada professional de biblioteques i narració oral* amb la col·laboració de l'ANIN i La Faula, al Teatre La Bòbila de les Roquetes. La idea va néixer en el marc del grup de treball *Fet i fet: paraula*, de la comunitat xbm de la Diputació de Barcelona que ha coordinat la narradora Mon Mas, amb la participació de bibliotecaris interessats en posar en marxa projectes d'oralitat en els seus equipaments. Una jornada podia ser l'oportunitat de reunir professionals de diferents àmbits per posar en comú l'estat de la qüestió de les hores del conte, una de les activitats més esteses de la programació cultural de la biblioteca pública.

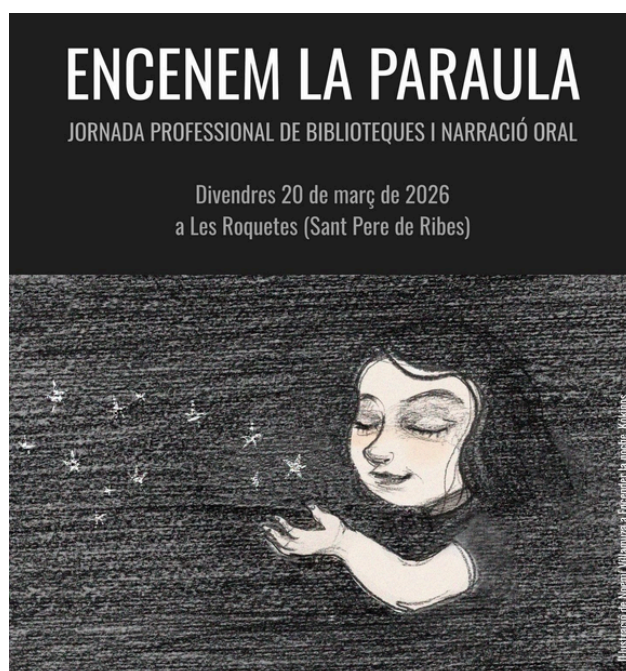
El títol de la jornada no es va triar a l'atzar: cada any es proposa un tema que enllaça tots els actes que se celebren i el d'aquest any era: *llum a la foscor*. Per això es va decidir que *Encendre la paraula* simbolitzava el fet de començar a parlar sobre un tema que ens interpel·la, ens preocupa, i que es vol millorar i, si cal, repensar.

El programa de la jornada es va anar desplegant en diferents apartats partint d'un teatre fosc i negre, on es van anar encenent llumetes i, sota una il·lustració meravellosa de la Noemí Villamuza, es va donar pas a la primera part: fanals encesos, amb intervencions de les narradores Roser Ros, Jordina Biosca, Patrícia McGill i Sherezade Bardají.

Totes elles, des de diferents mirades, van posar en valor la importància de la paraula dita i el fet d'escoltar històries sense cap altre objectiu que el plaer de fer-ho. També van defensar la recuperació de la narració de contes de tradició oral, la necessitat d'arribar a altres públics més enllà de la petita infància, i promoure projectes i festivals d'oralitat que visibilitzen i apropen la narració oral arreu del territori. La mestra Anna Bendicho, va presentar el projecte d'oralitat que realitza a la seva escola com a referent inspirador replicable a altres centres.

Quatre fars, un per província, van dibuixar el panorama actual de les hores del conte a les biblioteques públiques de Catalunya, evidenciant el que ja havien anunciat les narradores: el públic és cada cop més petit. A l'última part de la jornada es va obrir un espai de conversa al voltant dels neguits que preocupen a aquests col·lectius: edat del públic, condicions laborals, la programació, entre d'altres.

La bona acollida d'aquesta jornada i el fet que l'espai de debat s'hauria pogut allargar hores i hores, va deixar clar que cal mantenir encesa aquesta foguera.

Laia Bertran, Biblioteca Manuel de Pedrolo
Ester Callao, Biblioteca Josep Pla

20 M A LA CERDANYA

El passat 24 de març vaig endinsar-me a dues escoles de la Cerdanya per portar el 20M fins aquestes terres. Així que aquí teniu un petit resum de com va anar tot.

I hauria de començar per explicar per què vaig proposar de portar fins aquí la iniciativa de contar contes a les escoles pels nens de Sant Pere de Ribes (que era on es faria la trobada oficial).

Primer de tot va ser per la distància que em separava de l'esdeveniment i que em feia impossible participar des d'allà.

I alhora també vaig sentir que era l'excusa perfecta per poder dur a terme una cosa tan potent, com necessària, recordar a aquells que ja normalment mai apareixen a les nostres trobades, nens i nenes a partir de 5è, que el món dels contes és i serà sempre seu (i que mai ha estat un espai destinat als més petits de la casa, com tots ja pensàvem).

Crec que la desconexió del món modern amb la tradició oral ens ha deixat a la deriva, i amb un problema que queda representat perfectament amb el peix que es mossega la cua, i si els que ens han de convocar desconeixen què fem, no ens poden cridar...

Vaig iniciar cada trobada promentent que podia demostrar que “els contes no són el que ens han contat” i l'acollida va ser espectacular, sempre regnava un silenci aclaparador.

Una hora de narració que se'ls hi va fer curta, un viatge entre contes tradicionals, contes de fades i llegendes que sabia que no fallarien perquè són unes històries espectaculars.

Tots bocabadats, i no sé si no van ser els mestres els més sorpresos de tots en veure tot el que estava passant.

Però anem a parlar d'algunes anècdotes que crec que mereixen ser compartides.

Primer de tot, he de dir que hi va haver un detall que es va repetir en totes les trobades que em va cridar moltíssim l'atenció.

Com he dit, hi havia contes tradicionals, un conte de fades i una llegenda. I yep!, alguna cosa passava claríssimament quan contava les *Les tres plomes*, un conte de fades dels germans Grimm, el silenci era més profund i les cares d'expectació totals.

Penso que el que passa, és la màgia que succeeix quan ens connectem amb el “meravellós”, i ens deixem emportar per la imaginació.

Fins i tot ho deia Einstein, no? “Si vols que els teus fills siguin intel·ligents, conta'ls contes de fades, i si vols que siguin encara més intel·ligents, conta'ls més contes de fades”... però no ho estem fent, o no ho fem prou.

I que més? A dins de l'escola Alfons I de Puigcerdà vaig fer dues sessions. En un grup sí que hi havia algun alumne que tenia contacte amb el conte tradicional, però en general no en tenien cap. Tot i això, vam tenir la sort que un nen ens expliqués un conte!, que parla de tres germans que travessen un riu, es troben amb la mort i aquesta els concedeix tres desitjos. Va ser fantàstic.

També hi va haver una nena que abans de marxar es va apropar per dir-me: “Em sento estafada”. Jo no sé si va ser pel tema del petó de la Blancaneu, que en vam parlar i a tots impacta, o per tota la descoberta en general que ho deia, però jo vaig pensar, aquesta “és de les meves”. Perquè jo vaig descobrir el món dels contes molt gran, i com més els conec, més sento que m'ha mancat una peça molt important en la meva infància.

Un altra cosa que m'emporto d'aquell dia en aquella escola, va ser que vaig narrar amb un aparell penjat al coll perquè una nena em pogués escoltar, mai havia vist aquell sistema i em va impactar i alhora emocionar. Vaig pensar molt en com havia rebut la sessió ella... i és una cosa que encara ha quedat pendent d'esbrinar.

I a l'escola Jaume I de Llívia, també van passar un munt de coses! Estaven molt enganxats i com podíem allargar-nos una mica més d'una hora..., no van parar d'insistir que els hi expliqués *Marieta i el Mort*, que els havia dit que era l'únic que contava la meua àvia de conte tradicional quan era petita... i que és de por, per qui no el conegui.

La tensió es va apoderar de la sala per uns instants, mestres i una servidora vam tenir la visió dels pares venint a demanar explicacions per haver contat un conte de por... però la seva insistència va ser més forta que les resistències i finalment vam continuar endavant! Va ser molt divertit, alguns van fer un bon vot de l'ensurt, però tots vam acabar esclatant a riure, igual que ho havia fet jo sempre quan el contàvem a casa.

I hi ha més, en aquesta escola els va néixer la idea que de tant en tant, en les trobades de padrins i fillols lectors, es contarien contes. Que potent no? I a més, vam deixar com a deures, buscar llegendes de la zona, per compartir més endavant ja ningú no en coneixia cap... I precisament per aquesta zona n'hi ha d'espectaculars.

I m'he deixat pel punt final les preguntes que tots els cursos em van fer:

Per què no ens estan contant contes sí són per a nosaltres?

Perquè no es conten contes als instituts? (perquè ells l'any que ve aniran a l'institut i en volen més)

La meva resposta la veritat que va ser improvisada, no sabia que dir...

“Els mestres, que són qui ens han de cridar estan molt ocupats, desbordats! I hem de ser molt pesats. Vosaltres no deixeu de demanar contes tant a l'escola com a l'institut, i nosaltres mirarem que tampoc no ens oblidin”.

Aquest és el pla, però no sé si funcionarà...

El que està clar, és que malgrat el que diguin, i tot i que estan sotmesos a mil distorsions, volen escoltar!!!

Visca el 20M i visca la narració oral!

Míriam Sarabia

Qui és Anxo Baranga?

Anxo Baranga no neix: s'inventa. És un artifici teixit amb la memòria d'Àngel López Baranga, que va obrir els ulls a Còrgomo l'any 1956, en un racó de Valdeorras on la terra parla i el silenci guarda històries antigues. Un lloc on el temps no passa: sedimenta. On cada pedra conté una veu, i cada veu, una memòria que resisteix.

Allà, a la vora difusa entre Galícia i el Bierzo, entre el riu Sil i el riu Farellos, comença tot: l'arrel, el primer alè, la matèria invisible de la qual estan fets els records.

Còrgomo roman. Batega en un pla profund, gairebé subterrani. No desapareix mai: es transforma en record, en impuls, en necessitat.

Galícia és l'eco. Una ressonància constant que torna una vegada i una altra, filtrant-se en les paraules, en els gestos, en la manera d'estar al món. Tot el que Baranga crea porta aquesta marca invisible, aquest pòsit mineral que ve de la terra.

Som al 1979, el salt: Barcelona. La distància no és només geogràfica: és una esqueletxa. I en l'esqueletxa, com sol passar, neix una altra identitat. No una màscara, sinó una revelació. Un desdoblament necessari.

És allà on Àngel comença a allunyar-se de si mateix per trobar-se d'una altra manera. On el nom es transforma i Anxo Baranga apareix com qui descobreix una nova forma d'existir: més oberta, més porosa, més conscient del seu propi artifici.

I arriben els espais.

El *Centro Galego de Barcelona*: refugi, trobada, resistència íntima. Allà, un grup de persones —Xosé Antón Martínez (XAM), Sara Sanjurjo, Xoán Gil...— fan del teatre una necessitat vital, una manera de mantenir viva la llengua, de reconstruir comunitat en la distància. S'anomenen *Terceiro Andar Teatro*, i en el seu nom ja hi ha una declaració d'intencions: pujar, mirar des d'un altre lloc, habitar una altra perspectiva.

L'*Escola Massana*: l'altra riba. L'aprenentatge de la forma, del color, de la matèria. Un territori on les arts plàstiques no són només tècniques, sinó recerca. Un espai on la creació s'entén com un procés obert, sense fronteres ni certeses. Gent nova: Txiki Trepax, Daniel Berdala, Masero, Elvira Fortuny...

Anys 80, anys convulsos: amb atemptats terroristes, segrestos, intents de cop d'estat, soroll de sabres, tensió política. I, mentrestant, Barcelona inicia el camí per transformar-se en ciutat olímpica, cap a aquest model de ciutat-espectacle que avui coneixem. Temps de trànsit, de canvi, d'ambigüitat. L'Estat espanyol es desperta de *a larga noite de pedra* després de la mort del dictador. Es parla de democràcia, de canvi, de llibertat. Però, sota aquesta superfície, el vell

règim es reorganitza aprèn a habitar nous discursos, a ocupar nous espais. Europa observa, i cal aparentar modernitat. No hi ha retorn a la República: la monarquia dels Borbons torna, com qui canvia de pell sense canviar d'essència; la història no es trenca: llisca.

En aquest context inestable, també Baranga es construeix entre el teatre i la plàstica, entre Galícia i Catalunya, entre la memòria i la invenció, al voltant de tres territoris que funcionen com a eixos: Còrgomo, Galícia, Barcelona. Tres punts que sostenen un mateix cos en moviment. Un cos que recorda. Que experimenta. Que es busca sense descans.

Anxo Baranga és això: un artifici viu. Un procés obert. Una identitat en construcció permanent.

Molt aviat comencen a brotar les primeres exposicions en múltiples bars, centres cívics, associacions...: *Noroeste 4*, *Galería Amagatotis*, *Sala Zelig*, *Lupus Transformación*, *Sala Transformadors*, *Salón del Cómic*... La creació no busca llocs prestigiosos: s'instal·la on pot, on hi ha gent, on hi ha vida.

Les primeres publicacions: *Un pequeno favor e outras historias de humor perverso*, *O ollo pecho e outras historias desagradables*, *Martín Coutinho en busca do sol*...

Les primeres actuacions teatrals: *Sabor de mel*, *Interpretando a Karin*, *O circo máis pequeno do mundo*... Surt al carrer, es barreja amb la narració oral, amb la presència del cos, amb la respiració compartida. Es converteix en un acte viu, immediat. Travessa fronteres, recorre Espanya fins a Portugal com un fil invisible que uneix llocs, veus, experiències.

Tot sorgeix com un brot que no pot ser contingut, pàgines que s'obren: llibres, revistes, còmics; *Escrita*, *A Nosa Terra*, *Microbius*, *Treboada*, *La Kanalla*, *Raigame*, *O Catalizador*, *performances*... Una xarxa dispersa, però constant, on la paraula circula.

Enmig d'aquest fervor, apareixen mestres i trobades: Josep Guinovart, on la pintura s'entén com a matèria viva; Ricard Salvat, on l'escena es converteix en pensament.

Però tot procés porta en si la seva fractura. Tercero Andar desapareix. No per esgotament, sinó per falta de visió. El Centro Galego de Barcelona no sap veure el que té al davant, no entén la potència del que estava naixent. I decideix interrompre-ho: queda un buit.

Anys 90 Arriba una nova etapa: altres espais, altres aliances, altres maneres de fer.

La *Xina ART* apareix com un d'aquests llocs necessaris: un col·lectiu d'artistes travessat per la diversitat, per la barreja de procedències i ideologies. Un espai per al debat, per a la reflexió, per a la trobada. Aquí es troben Baranga i Benjamín Álvarez, artista de A Fonsagrada; junts comparteixen projectes. *La Xina ART* és també un espai físic, obert, permeable, dedicat a l'art contemporani entès sense límits. Un lloc on tot pot ser art si és capaç d'interpel·lar, de provocar, d'obrir preguntes.

Des de 1997, *La Xina ART* construeix una trajectòria sòlida, amb una programació estable i una xarxa internacional d'intercanvis. Un node dins d'un mapa més ampli.

El 2006, és reconeguda com una proposta innovadora en el panorama estatal. Però, el 2009, Baranga deixa el projecte. Perquè tot procés, quan compleix el seu cicle, també necessita ser abandonat.

Al mateix temps, des de la Universitat de Barcelona, el professor Camilo Fernández demana a Baranga dirigir un taller de teatre amb els estudiants de gallec. El teatre es converteix així en una eina d'aprenentatge i de consciència.

L'experiència de *Terceiro Andar Teatro* reviu a les aules amb el muntatge *Viaxe a Galicia*, de Frei Sarmiento. L'èxit d'aquest muntatge obre una nova possibilitat: la creació d'una agrupació teatral en gallec.

Així, a poc a poc, sense presses, neix *Furafollas Agrupació Teatral*. Un projecte amateur que uneix teatre i arts plàstiques, amb la voluntat de defensar i difondre les llengües gallega i catalana. Amb el pas del temps, *Furafollas* es converteix en un espai de creació identitat i

trobada, transformant la comunitat gallega a Catalunya. Per a Baranga, *Furafollas* és una de les seves eines de treball indispensables. Gairebé trenta anys després, *Furafollas* continua viu: prop de vuitanta persones de procedències diverses hi han passat; canvia, muta, però roman. Com tot allò que té arrel, és un d'aquests projectes que, si no existís, caldria inventar.

A la universitat també sorgeixen complicitats decisives: *Helena González*, *Sabela Labraña*, *Chus Lama*, *Lito Caramés*, *Paola Beiro*, *Xosé Manuel Conde*... noms que acompanyaran Baranga en moltes de les seves aventures creatives.

Projectes, exposicions i performances: *Que máquina a máquina*, *Arte sen teito e descalzo*, *Lupus*, *Sala Els 4 Gats*, *No país da auga*, *Cidade*, *Fira d'Artexpo*, *L'Art Private*, *Galeria Sargadelos*, *Paranimf de la Universitat de Barcelona*, *HIPERMERC'ART*...

Projectes teatrals i actuacions: *Zardigot*, *Sala Villarroel*, *Capella de la Universitat de Barcelona*, *Circ al carrer*, *A máquina do Sr. Malababa*...

Arriba 1999.

A Compostela, durant l'exposició *Máquinas para un xuízo final (Homenatge a Mateu) a la Fundació Araganey*, un passeig pel Rúa Nova porta Baranga a la Galeria Sargadelos. Allà, apareix un llibre: *Florencio Delgado Gurriarán, vida e obra dun poeta valdeorrés, republicano e galeguista*, de Ricardo Gurriarán. S'obre una porta, i per aquesta porta entra el poeta.

Descobreix aleshores que Florencio també era de Córghomo, i que gairebé no era conegut, ni tan sols a Valdeorras. Com podia ser? Baranga decideix no acceptar la injustícia del silenci: vol retornar-li la veu al poeta.

El que segueix és un procés lent, col·lectiu, persistent: exposicions, teatre, publicacions, conferències, recitals... una obstinació que creix any rere any, teixint memòria. Baranga posa en marxa totes les seves eines: el veïnat de Córghomo i de Valdeorras, els Furafollas, la Universitat de Barcelona, el Centre Gallec, la Galeria Sargadelos...

Des de 2001 fins que, el 2022, Florencio esdevé símbol i és homenatjat amb el Dia das Letras Galegas. I aquell nom es converteix en nom de país: *Dia das Letras Galegas* per a Florencio Delgado Gurriarán, el reconeixement més alt per a un poeta a Galícia. La memòria és recuperada.

Avui, el 2026, aquesta presència continua. Hi ha una fundació amb el seu nom, i Baranga en forma part. De vegades, una trobada canvia el destí d'una memòria.

L'any 2002, l'enfonsament del petrolier Prestige va provocar una sacsejada profunda. No només va ser una catàstrofe ecològica; també va suposar un canvi en la manera d'organitzar-se i de respondre de la comunitat gallega a Barcelona. En aquest context va néixer *Nunca Más Catalunya*, un moviment que va aglutinar col·lectius i persones crítiques amb la gestió política del desastre. *Furafollas* hi va tenir un paper central, actuant com a dinamitzador i, en moltes ocasions, com a organitzador de les mobilitzacions. Baranga va canalitzar la indignació a través de la creació artística amb la sèrie pictòrica *No país de Nunca Más*, que es va exposar en diferents galeries i centres cívics.

L'activitat va continuar el 2003: les protestes contra la guerra de l'Iraq van tornar a omplir els carrers. La resposta artística es va perllongar en una altra exposició, *Na procura dun país*, que dialogava amb el context polític i social del moment.

Els anys següents van estar marcats per una activitat intensa. Baranga i *Furafollas* van desenvolupar una tasca creativa i cultural constant, gairebé febril, mantenint sempre una aposta clara per les llengües pròpies: el galleg i el català.

Exposicions i performances: *Na procura dun país*, *Eu tamén navegar*, *MoR (Mudar o rumbo)*, *CATALIZADOR*, *ENTRE MUROS*, *Identité*, *ART CONVERTERS*, *O castelo capitalista*, *Don Chapapote e a máquina de matar...*

Molt destacables són les dues temporades (2005/2006–2006/2007) de col·laboració entre *Furafollas* i la Galeria Sargadelos, situada al carrer Provença, amb els muntatges *Os Troleiros de Provenza*. Cada mes, *Furafollas* oferia una representació teatral o una sessió de narració oral, sempre acollides amb una excel·lent resposta del públic. En el mateix espai, Baranga va presentar l'exposició *MoR (Mudar o Rumbo)*, i Lito Caramés va donar a conèixer el seu llibre *E agora pasa un tren*, amb il·lustracions del mateix Baranga. Van ser, en veritat, dues temporades de gran rellevància tant per a *Furafollas* com per a Baranga. L'any 2008, la Galeria Sargadelos va tancar per reformes i ja no va tornar a obrir.

I arriba el 2011: el *Moviment del 15M*, també conegut com el *Moviment dels Indignats*, ocupa les places de tot l'Estat espanyol i obre un nou cicle de mobilització social. Baranga, juntament amb *Furafollas*, s'hi implica plenament, reconeixent en aquella energia una continuïtat amb el viscut anys enrere. En el fons, es tractava de les mateixes inquietuds expressades en diferents moments: *el Prestige*, *el Nunca Más*, *el No a la guerra*, *el 15M*. Contextos diferents, però una mateixa arrel, una mateixa necessitat d'alçar la veu.

D'aquella generació que s'havia articulat al voltant de *Nunca Más* van sorgir també noves propostes. Amb idees i energies renovades, un grup de persones va intentar impulsar una transformació al *Centro Galego de Barcelona*, proposant una nova manera d'entendre la comunitat gallega a l'exterior. Anxo Baranga es va presentar com a candidat a la presidència d'aquest projecte renovador. Tanmateix, la proposta no va prosperar. Aquell intent de canvi no va trobar el suport necessari i el grup va acabar abandonant el *Centro Galego*. Però, lluny de defallir, aquelles idees van buscar nous espais on créixer.

Així va néixer l'*Asemblea Cultural Galega de Barcelona (ACGB)*, que va trobar la seva llar al barri de Gràcia, a l'*Ateneu Roig*. Allà, també amb *Furafollas*, van continuar la seva tasca, obrint camins de creació i participació, sembrant paraula i forma en un territori nou. Van sorgir aleshores noves companyes de viatge: *Munt de Mots*, *l'Associació de Narradores i Narradors de Catalunya (ANIN)*, *la Comunitat Palestina*, *l'Associació de Veïns...* teixint entre totes una xarxa viva, vibrant, de veus entrelaçades.

La comunitat gallega es va reorganitzar i Baranga es va obstinar a fer de l'*Ateneu Roig* un lloc fèrtil per a la plàstica i la paraula, un espai on el verb esdevingués encontre i llavor. Així van néixer projectes com: *Vesania*, *Galego nas Escolas*, *Fronteira*, *A Taberna Canto Conto*, *Non tocan polos que morren*, *Casos e Cousas*, *Movendo os Marcos*, *Històries de Cercle Roig*, *Les Mosquiteres*, *Les veus del Roig* o *La Nau de les Paraules...* iniciatives que van florir amb l'aplaudiment del públic i que també van assolir el reconeixement institucional. Però, fins i tot enmig de l'èxit, Baranga no deixa de lamentar que des de certs sectors no es compregués la naturalesa profunda i de llarg recorregut del projecte, optant aquests per desviar-se cap a altres camins.

Ja el 2024, Barcelona es converteix en la seu de Manifesta 15, la Biennal Nòmada Europea d'Art Contemporani Internacional, celebrada del 8 de setembre al 24 de novembre. Aquest esdeveniment busca descentralitzar la cultura, explorant temes ecosocials, de transformació urbana i patrimoni a través d'intervencions artístiques, arquitectura i activitats participatives. *Baranga*, *Furafollas*, *ACGB* i *Ateneu Roig* hi tenen un protagonisme especial representant Barcelona.

El 2025, la seva empremta arriba a l'*Auditori de Galícia* amb la mostra *Ollos de Vidro. As formas doutra historia de Galicia*, comissariada per Germán Labrador. Una proposta que relata una Galícia vista des dels marges i les veus oblidades, on Baranga és present a través de quadres i escultures que dialoguen amb la història comuna. A la tardor d'aquell any, la seva terra natal l'homenatja amb l'exposició *EN CONSTRUCCIÓ*, un compendi de plàstica i narració oral. En aquest retorn als orígens, dissenya també el cartell de les *Festas do Cristo do Barco de Valdeorras*, la seva capital emocional.

Avui, l'any 2026, Baranga continua el seu camí sense estridències ni ruptures. Com qui sap que allò veritablement revolucionari no és arribar, sinó sostenir el fil, segueix al costat de *Furafollas*, creant i teixint històries: *Movendo os Marcos* amb Blanca Galán i *Casos e Cousas*, narració de contes per a la mainada en “catàleg” a les biblioteques de Barcelona, tot donant continuïtat a aquell projecte de *Galego nas Escolas* que havia iniciat amb Lito Caramés, en una convivència harmònica entre el gallec i el català, una mena de resistència íntima. Una manera de romandre al món sense dissoldre-s'hi; perquè Baranga entén, millor que ningú, que allò més fràgil —una paraula, una veu, un relat— és, en realitat, l'únic que perdura.

MUSEUCONTES!

Contes al Museu de Viladecans

Fa exactament 13 anys, el MUVA, Museu de Viladecans va obrir llurs portes. Aleshores, com ara, l'interès per la història de la ciutat i la memòria col·lectiva eren les fites a assolir, però hi havia d'altres: com donar a conèixer els fons del Museu sense dinamitzar-lo? Tasca gairebé impossible sense disposar d'una colla d'activitats lúdiques i interessants per al patrimoni.

De manera semblant, aleshores, va néixer el *Narracans*, Festival de Narració Oral de Viladecans, memorial Imma Pugés Somolinos, que com bé sabeu es desenvolupa amb un taller d'iniciació en la narració oral i el posterior Festival, per a la Festa Major d'Hivern, al gener.

Al Baix Llobregat, malgrat que a les biblioteques de la Diputació feia anys que s'explicaven contes, potser llevat de Gavà, on existia una tradició arrelada d' associacionisme, ben poques eren les poblacions on el patrimoni immaterial i la narració oral eren tingudes presents en les diverses programacions culturals dels ajuntaments baixllobregatins. Aleshores, alguna cosa s'hi havia de fer i, des del 2013, la ciutat de Viladecans va començar a ser una de les poblacions capdavanteres en l'usdefruit de la narració oral, dels contes i de la força de les paraules, sempre amb el patronatge dels departaments de Cultura i de Patrimoni Cultural de l'ajuntament de Viladecans. Com?

Amb el *Narracans* i amb el *Museucontes*, que són contes explicats al Museu de la ciutat al llarg de 10 mesos, menys juliol i agost, el primer diumenge de mes, a les 12h, amb el concurs de molts de vosaltres -narradores i narradors-, afortunadament. D'aquesta manera, hi ha presència de narració oral al llarg de tot l'any, de manera constant.

I quins fruits hem obtingut? Doncs, per exemple, l'interès de moltes famílies que, al llarg dels anys, han vingut a les sessions del *Museucontes*, amb el que això implica: una diversitat de persones de totes les edats que han crescut amb les històries del Museu, amb els somnis, la música i les paraules que molts de vosaltres heu espargit als viladecanencs.

Fruit paral·lel, i també del *Narracans*, ha estat la dedicació d'una punyera de persones, veïnes de Viladecans o la rodalia al món de l'oralitat, amb seguiment dels cursos, dels espectacles al Museu i, fins i tot, a la creació d'un grup: *ContaCans*, qui s'hi ha dedicat durant anys, com també algunes persones, de manera individual.

Explicar contes en un Museu és tota una altra cosa. El públic, de tota mena, no menja, no beu, no parla..., només escolta i hi participa activament, perquè entrar en un museu implica aquestes normes. A Viladecans, el Museu, com ben pocs de la nostra geografia, té una dedicació important al patrimoni immaterial, com bé demostra amb la programació mensual d'aquesta activitat i, el que és més important - ara que ja hem començat la 13a edició-, l'assistència de famílies senceres al llarg d'anys, mentre la canalla es fa gran, mentre gaudeixen dels somnis i de la festa dels contes.

En definitiva, el *Museucontes* ha proporcionat una plataforma estable, amb un preu raonable, a totes i tots els professionals de la narració oral que heu volgut venir-hi, i en sou molts: Roser Ros, Ferran Martín, Míriam Sanabria, Teresa Arrufat, Alícia Molina, Quima Sánchez i Noemí Palma (ambdues de Viladecans, ja que les activitats creen addició i han esdevingut grans narradores, a través del *Narracans* i dels *Museucontes*), Rubén Martínez, Blai Senabre, Rosa Pinyol, Lúcia Clua, Jordi Vila, Mònika Klose, Martha Escudero, Carmen González, l'Ós Mandrós, Andrea Perera (narradora de Sant Climent de L.), Elena Andrés, Elisabeth Ulibarri, Mar Pavón, Les ContaCans (Marta Domènech i Anna Martí, de Viladecans), Miquel Chimeno, Noemí Caballer, Nona Umbert, Núria Clemares, Susagna Navó, Tere Monclús, les Encantacontes (Maite Zamora i la Llanos, de Barcelona)...i molts més perquè quan cites sempre et deixes algú al calaix, i aquets sabran perdonar-me.

Josep-Lluís Gallardo

Josep-Lluís Gallardo parla amb...

Dinorah Arrillaga

Com va començar tot plegat, és a dir, què ens dius de la Dinorah infant o adolescent, com va ser la descoberta del teu món?

Como todo buen cuento antiguo, ya en el inicio de mi historia están las claves que se irán desarrollando en la aventura de mi vida. Nací en Montevideo y mis primeros siete años transcurrieron en un barrio de inmigrantes de la ciudad. Fui una niña enfermiza que pasaba mucho tiempo en cama. Me contaban cuentos y, muy temprano,

mi madre comenzó a leerme novelas. Aprendí a escuchar, a imaginar y a leer pronto, porque los libros comenzaron a ser una necesidad básica para mí desde mi más temprana infancia. En el barrio vivían muchos abuelos que hablaban español con acentos de diferentes lugares (mi propio abuelo, libanés, también hablaba un español que me llevaba de viaje) y nos contaban cuentos a mis amigos y a mí. Ahora, de mayor, no puedo estar más agradecida a mi familia y a los abuelos del barrio porque fue a través de sus historias que yo comencé a descubrir el mundo. Ellos me abrieron una puerta hacia un mundo mágico y sabio que nutre a nuestro mundo cotidiano. He tenido la suerte de recibir ese regalo y de cuidar de él, como algo precioso, a lo largo de toda mi vida.

Ja adulta, com va arribar el cuc de la narració oral i quines van ser les teves influències?

Fue algo orgánico, inesperado y predecible a la vez. Aunque en Montevideo había estudiado teatro (con un gran maestro llamado Atilio Costa), fue en Barcelona, cuando estudiaba en el maravilloso Col·legi de Teatre, que sentí que quería narrar cuentos. Una decisión que comencé a tomar en el año 1996. En aquel entonces no sabía si había gente que narrara cuentos de forma oral. A mí me pasaba que leía cuentos, en aquel entonces me gustaban mucho los cuentos celtas, y necesitaba narrarlos en voz alta. Decidí que quería dedicarme a contar cuentos. No tenía idea de cómo iba a hacerlo, de cómo iba a moverme para lograrlo y pasó la magia: una conocida me contó que en un pub escocés del Born de Barcelona se iba a hacer un festival de cuentos celtas que duraría unas semanas. Fui a hablar con el organizador. Me dió un cuento para contar, *Math, hijo de Mathonw*, un relato mítico galés que forma parte del *Mabinogion*, un libro inmenso. Y esto fue un hecho extraordinario para mí: en ese cuento, y en ese libro, encontré una invitación, una prueba iniciática porque aquí comenzó un viaje de ida hacia el cuento tradicional antiguo, y hacia el estudio de lo arquetípico y lo simbólico en la literatura oral. Algo, también inesperado, que atraviesa totalmente mi camino y que ya forma parte de mí.

Què és per a tu el meravellós, o ancestral, en la narració oral?

Para mí lo maravilloso, o ancestral, en la narración oral, es la Verdad. Es el alma del cuento. Es el legado que recibimos de los que vinieron antes. El legado que dejaremos a los que vendrán después. Como seres humanos necesitamos participar en esa dimensión de lo maravilloso y traerla a nuestras vidas.

Solemos olvidar que vivimos en un mundo que está lleno de magia, de milagro, de poesía. Muchas veces miro la luna y pienso que es una es inexplicable, ¿a quién se le ocurrió tal belleza? Lo mismo sucede con todo lo natural: el sol, las estrellas de la noche, los bosques, el mar, las flores, los animales. Y también con nosotros mismos: es impresionante todo lo que hemos ido creando en este mundo. Así que la maravilla habita entre, y en, nosotros, solo tenemos que recordarla. Los cuentos nos ayudan a ver el mundo recordando su magia, su belleza, su profunda poesía. Chesterton dice que los cuentos maravillosos “sólo afirman que las manzanas eran doradas para traernos a la memoria el momento olvidado en que descubrimos que eran verdes. Hacen que en los ríos corra vino para recordarnos por un instante que en ellos corren agua”. Yo creo que los cuentos que son tan antiguos y nos llevan al reino de lo extraordinario- maravilloso, nos ayudan a respirar, a sentir, a creer en el camino. Nos recuerdan que vivimos en el misterio y que nosotros formamos parte de él.

Els contes de fades representen aquest món, però n'hi ha més, oi?

Representan el mundo visible y el invisible. Nos ponen en contacto con algo ancestral que pertenece a la humanidad. Como si nos recordaran algo que está grabado en nuestro ADN y que tiene que ver con nosotros, como decía Tolkien, “como subcreadores” de la realidad; nosotros como héroes y heroínas de nuestra propia historia y creando entre todos una gran epopeya. Nosotros no somos conscientes, la mayoría de las veces, que formamos parte de un mito y que en el camino de nuestras vidas muchas veces estamos encarnando un cuento antiguo. Cuando comenzamos a ser conscientes de esto algo cambia en nuestro interior: nuestro mundo interno se amplía, se enriquece, crecemos entendiendo que formamos parte de algo muy grande y que todos contamos en este gran cuento. Suelo pensar que los cuentos (por lo arquetípico que entrañan) están antes que nosotros. Que nosotros aprendimos a escucharlos en el viento, en la tierra; a verlos, a sentir sus imágenes; a soñarlos; “a bajarlos” y hacerlos carne para contárnoslos y darle fuerza y claridad a nuestra vida y a la vida de los demás.

Explica'ns els cursos que has ofert sobre el meravellós, o les fades?

Vengo ofreciendo talleres, charlas, cursos, desde hace años. Es un camino de sembradora, con sus cosechas. En los cursos que ofrezco hablo de lo simbólico en cuentos tradicionales, un tema que me fascina. Durante siete años he ofrecido, cada mes, una propuesta que he llamado *Círculo de cuentos*. En estos círculos narro un cuento y, a partir de la narración, vamos entrando en la simbología del cuento y en sus imágenes arquetípicas. También he creado un ciclo que llamo *Iniciáticos*:

una propuesta en la que trabajamos con cuentos iniciáticos masculinos y femeninos. Durante unos años ofrecí, a través del CAIEV (una asociación de educación viva) monográficos, sobre simbología en cuentos, dirigidos a maestros, educadores, acompañantes de niños y adolescentes... Siempre estoy creando. Me gusta mucho ofrecer estas propuestas y observar lo que pasa en nosotros cuando miramos a los cuentos de esta manera. Me siento muy agradecida por poder realizar estos trabajos. Lo que ocurre en ellos es un viaje hermoso.

La influència de la cultura popular ha determinat en bona mesura la teva relació amb la narració oral?

Sí, totalmente, la cultura popular es muy importante en mi relación con la narración oral. En la medida en que me nutre, me enseña, me entrega algo precioso que se transmite de generación en generación. La tradición: algo que valoro muchísimo, cada vez más.

I la simbologia, què em dius?

Nosotros crecemos cuando comenzamos a desarrollar nuestra vida interior simbólica. Es importantísimo. Si no entendemos el símbolo en nosotros corremos el riesgo de vivir una vida chata, mediocre, infantiloides, que no es buena para nadie. Esa vida simbólica tiene que ver con nuestra alma, con poder alzarnos en el mundo como auténticos seres humanos: cohesionados, fuertes, libres por dentro, capaces de mirar el mundo de frente, de pensar, sentir, de ser consecuentes. Los cuentos antiguos hablan de esto constantemente. Y es maravilloso cuando dejamos que “el cuento nos cuente” y que el símbolo se vaya abriendo, como una flor fragante, en nosotros. Si nos hacemos a un lado, el cuento se despliega y el símbolo, también. Entonces accedemos a un espacio de enorme riqueza, entramos, verdaderamente, en un reino maravilloso donde cada cosa tiene múltiples significados y aún así, hay una coherencia impecable. Cuando contamos un cuento siendo conscientes, o teniendo cierta cercanía, con sus símbolos y arquetipos, la historia se vuelve enorme, fluye de otra manera, y no tenemos miedo de contarla porque sabemos que estamos entregando algo muy grande, sagrado, que siempre traerá un bien a quien la escuche.

Com veus actualment el món de les narradores i narradors?

Me parece tan hermoso que haya gente que se dedique a narrar cuentos... Es algo imprescindible. Me gustaría que existieran más lugares para narrar. Lugares inesperados, gamberros, políticamente incorrectos. Y más gente narrando y creando.

Actualment, què tens entre mans?

Estoy creando un curso largo *La educación del corazón en los cuentos de hadas*, creo que se llamará así. Y también un taller, un espacio de encuentro y creación escrito a partir de cuentos. Sueño mucho y los cursos que voy proponiendo comienzo a crearlos en sueños. Estos dos formatos que estoy intentando explicar aquí están siendo el resultado de una serie de sueños que me están guiando en esta creación. Otra cosa que quiero es narrar cuentos muy largos, sagas largas, como hacía al principio de mi camino como narradora, y es algo que haré. No me cabe duda.

Si haguessis de triar un conte, una història, quin seria que hi tingúes cabuda el món del meravellós?

Muchos, difícil elegir uno. Volviendo al inicio: *Math, hijo de Mathonwy*; *Perceval o el cuento del Grial*, *La rana Zarevna*, *Caperucita Roja*, *Las tres hilanderas*.

Quines raons et van portar aquí, simbòliques?

Cuando era muy pequeña, mi abuelo, Slaimen Yunes, viajó al Líbano. Después de toda una vida en Uruguay, volvió a visitar su país natal. Su viaje, que es todo un cuento en sí mismo, me impresionó profundamente. Creo que ahí comenzó a plantarse en mí la semilla del viaje y la aventura. A esto súmale las historias que de su propia familia me

contaba mi abuela Maruja, la madre de mi padre: cómo vinieron a Uruguay desde las Canarias, lo que pasó con ellos, cómo eran sus vidas allí, en las islas.

Al escuchar con atención los cuentos de la familia uno se convierte en guardián de la memoria familiar: de pronto yo sabía cosas de mi bisabuela y de mis tatarabuelos porque mi abuela, gran guardiana, me contaba sus recuerdos. También estaban los abuelos del barrio, inmigrantes de muchos sitios. Habían rusos, polacos, armenios, italianos, gallegos, lituanos... cada uno contaba sus propias historias de vida. Junto a todos ellos estaban los cuentos tradicionales donde casi siempre hay un viaje que lleva a la aventura. Cuando yo escuchaba todos estos cuentos, quería viajar y vivir en un país lejano. Desarrollé un juego simbólico con una hamaca de hierro que había en mi casa. La hamaca era un barco y yo vivía en él y conocía el mundo. Viajaba lejos, pasaba tiempo en cada país, aprendía. En algún momento de la infancia comencé a tomar la decisión de irme “cuando fuera grande”. Cuando llegué a la adolescencia sabía que quería irme a París (Francia siempre me gustó y me sigue gustando). Pero, una noche, en un programa de la tele, vi una entrevista a Joan Manel Serrat, que volvía a cantar en nuestro país después de años de no poder hacerlo por causa de la dictadura militar. Me recorrió una fuerte emoción cuando lo vi, porque Serrat era importante para mí (lo escuchábamos a escondidas, me encantaba su música, me llevaba lejos), y sobre todo porque al escucharle una voz interior me dijo que mi destino era Barcelona. Pasaron muchas cosas en mi vida de esos años, y por diversos azares, el amor entre ellos, (y por las Parcas, que siempre están hilando), las circunstancias me trajeron a Barcelona: mi cita con el destino. Y aquí me quedé, en Catalunya. Aquí crecí, toda mi etapa adulta se ha desarrollado en este lugar, di a luz a mi querida hija, fui creando mi vida, mi lugar en el mundo, mi casa.

Josep-Lluís Gallardo parla amb...

Blai Senabre

Com et van innocular el "verí" dels contes. A la infantesa? Més endavant?

La veritat és que en la meua infantesa no vaig tenir molts contes. L'àvia que vivia amb nosaltres estava malalta i els meus pares anaven de cap cuidant l'àvia, amb la botiga, la terra, els fills... L'únic que en contava alguna cosa, no massa, de la seua estada a Austràlia era el meu avi matern, el iaio Josep, però hi havia una cosa que a mi m'atreia molt i era que al caure el sol, la gent del poble seia «a la fresca», treien les cadires a la porta de les cases i es contaven coses (succeïts, històries, batalletes, acudits, endevinalles, rondalles, contes...) que mai sabies si eren certes o no però a mi m'encisava i sempre que podia i en deixaven m'asseia a escoltar.

Podrien dir que mi el «verí» dels contes en va arribar de «majoret».

Quan et vas dedicar a la narració oral i per què?

Pràcticament va ser per «causalitat». Al 1995 vaig començar a fer teatre amb un grup d'Altea que feien propostes de carrer. Un dels xicons que estava havia fet algun curs de narració oral (això que és??) amb la Numància Rojas i ens van proposar de fer un contacontes a la plaça de l'església dins de les activitats de Nadal i eixe va ser el meu debut com a narrador... Quins nervis! Per sort érem tres contant. Després vam començar a preparar algun espectacle que tenien de base els contes però sempre en grup i al 1998 vaig començar a passar temporades a Toledo on vaig començar a fer espectacles de narració jo sol i, poquet a poquet, la narració de contes va anar guanyant lloc fins a hui.

Quines van ser les teves influències literàries i personals.

Sempre m'ha agradat molt el conte tradicional per això les meues influències literàries venen del món dels folkloristes i recollectors de rondalles populars (Francesc Martínez i Martínez, Enric Valor, Germans Grimm, Andersen, Amades, Alcover, Roser Ros, Rafael Beltran, Llorenç Giménez, Perrault, Italo Calviino...) tot i que pense que totes les lectures deixen empremta ja siga per saber cap on vols anar o cap a on no vols fer el camí.

Les influències personals en venen de la mà de totes les persones amb les que he compartit i he escoltat contes i que en són moltes. I de la meua família que m'han fet veure que contar contes és contar la vida passada pel garbell de la fantasia.

Sé que la narració oral és la teva professió i que n'has de viure-hi. Pots fer-ho? Com està el panorama actual, atesa, encara, la consideració d'espectacle menor envers la professió?

Viure del conte... Sí que es pot sempre que tingues clar que hauràs de fer malabarismes econòmics. Actualment hi ha molta demanda de narració oral, de contacontes però hi ha factors que compliquen l'ofici com ara la baixada d'edat del públic que fa que es programen moltes sessions per menuts (fins a 3 anys) i poques per grans que són els que realment poden gaudir la narració. També el fet que al ser art menor no es tinguda en compte a les programacions de festivals d'arts escèniques fa que la narració oral quede com propostes per xiquets i xiquetes xicotetes.

Aquest tema dona per a moltes reflexions i debats i la meua proposta és que en parlem amb tots els implicats: narradors/es, programadors/es i públic.

Ets autònom, oi? Ens pots explicar si l'aportació és excessiva? Quantes sessions has de fer a la setmana per a sortir-te'n?

Sí, sóc autònom. La qüestió no és si l'aportació és excessiva, és la poca contraprestació que tens per eixa aportació i el menyspreu de l'administració d'hisenda alhora de considerar-te un artista escènic.

Si a això li sumes la temporalitat i el fet de que a Catalunya els caixets estan molt més baixos que a la resta de l'estat dona com a resultat que has de treballar molt per poder sortir-te'n.

Però també té la part positiva de que no tens temps a avorrir-te.. hehehe.

Explica'ns com va néixer els festival d'Altea, Encontes? És la teva ciutat natal, oi? Hi participes des del principi?

Al gener del 2004 vaig participar al Festival *Cuentantón* de Chelva (València) i quan tornava cap a casa no parava de pensar que Altea, el meu poble, era preciós i tenia racons fantàstics per poder contar contes. Racons i places on jo havia passat la meua infantesa i que havien sigut llocs de trobada i seria meravellós poder muntar un festival de narració al carrer, a les places. En arribar a casa vaig redactar una proposta i li vaig enviar a la Regidora de cultura. Li va agradar, vam començar a desenvolupar-la i a l'octubre naixia el *I Encontes, Festival de Narració Oral d'Altea* i des d'aleshores s'ha realitzat ininterrompudament cada any. Enguany, al maig, celebrarem la 23a edició.

Des de l'inici jo he estat el manfasser major del Festival, això que diuen Director.

El fet de ser de nació valenciana t'ha dificultat la teva feina, a Catalunya?

No, al menys jo no he sentit cap tipus de discriminació. Jo crec que a Catalunya, en general, agrada escoltar diferents accents, diferents maneres de parlar la llengua ja que això ens mostra la gran riquesa que tenim. Des de fa anys participe en el projecte *Mercat de Veus* ideat per l'estimat i enyorat Ignasi Potrony que consisteix en explicar contes amb diferents parles del català. Jo ho faig en la parla de la Marina Baixa.

A més de narrar contes, també els escrius, oi? Cap publicació?

Des de fa temps vaig experimentant amb la escriptura de contes al meu ritme. He publicat alguns contes curts en publicacions col·lectives i tinc dos àlbums il·lustrats publicats: *La cabra Serafina*, amb il·lustracions de l'Anna Font, que va ser finalista en el IV Premi Internacional Enric Solbes d'Àlbum Il·lustrat 2019 i esta editat pel Grup Editorial Bromera. I *La Divercolla i el repte de les paraules màgiques*, amb il·lustracions de Nico Mayolas i editat per l'Associació DiverMON.

I algun altre projecte que s'està coent i que espere pugua veure la llum prompte.

A la nostra professió, t'has d'anar renovant sempre. Suposa un esforç, però al mateix temps un estímul, no?

En aquest ofici, com en totes les arts, renovar-se, evolucionar està en l'adn. Si es quedes fent sempre el mateix, encara que ho faces molt bé, pense que és una miqueta pervers ja que, per a mi, l'art és un meravellós camí per recórrer en el que no saps on està el final. La narració oral batega amb les persones i amb el món i ha d'estar en una evolució i adaptació contínua i això és molt estimulant.

Digue'ns alguna cosa sobre què comporta ser el president, dues vegades, d'ANIN?

Prestigi, reconeixement, fama, poder... Hahaha!! Per a mi és dedicar una miqueta de temps i energia per a fer que l'ANIN siga un pal de paller on poder trobar-nos per sentir que no estem sols en aquest ofici tan solitari i alhora poder ajudar a donar difusió per a què es conega, es respecte i es valore això de la narració oral que després de tants anys continua sent una mica desconeguda com a art escènica.

LA CARBASSA, LA POMA I EL PÈSOL, TRES VEGETALS...MOLT FEMENINS!

Roser Ros i Vilanova

La carbassa, la poma i el pèsol, estan estretament relacionats amb tres protagonistes joves d'uns relats, *La Ventafocs*, *La Blancaneu*, *La princesa del pèsol*, que formen part de l'anomenat cicle de contes adreçats a les noies adolescents quan havien de sortir de casa.

Com? Existeix tot un cicle destinat a les noies adolescents que havien de sortir de casa?

I tant! Tot indica que aquesta mena de relats hauria nascut de la necessitat d'aculturar les noies de carn i ossos en el seu procés d'entrada cap a una nova cultura, la dels adults; un període complicat de la vida per la seva alta conflictivitat i que amb l'ajut de certes rondalles (per llegir o escoltar), a la manera dels rituals de pas, les haurien d'alliçonar sobre com actuar elles mateixes en el moment crucial d'abandonar casa seva (de grat o per força) (1). En efecte, el pas de l'adolescència a l'adulthood és un moment crucial del creixement de l'individu que es transforma física, moral i intel·lectualment, un període que genera un conflicte amb els adults que veuen amenaçades les seves prerrogatives. Per facilitar, doncs, la transformació dels joves, les **societats tradicionals** varen instituir uns rituals que marcaven el pas d'un estatus a l'altre i que, òbviament, eren diferents per als nois i per a les noies. I era creença molt estesa que a les noies de bon de veres les podrien ajudar aquestes rondalles protagonitzades per personatges que, encara que filles de la ficció, tenien aproximadament la seva edat i gènere, i eren d'origen noble o potser plebeu...

1.- CALAME-GRIAULE, G. "Les chemins de l'autre monde" dins *Cahiers de littérature orale*, núm. 39-40, pàg. 29-30.

Sí, esclar, però...

Què tenen a veure aquests relats tan antics amb l'actual segle XXI? Per què n'hem de seguir parlant? Doncs perquè els contes són formes estètiques sotmeses a una organització complexa de motius i característiques que, tot i haver estat configurats molt temps enrere, han demostrat ser ben capaces de perviure durant un cert temps, fins i tot quan les idees que transporten no tenen ja gran cosa a veure amb el moment actual. Els tres relats en els què ens fixem ara (i molts d'altres) varen néixer fa molt i molt de temps, en el si de societats organitzades de manera molt diferent a les actuals, més tradicionals que les nostres (tot i que aquest segell encara és aplicable a molts contextos socials, fins i tot en aquells que es vanten de ser avançats o progressistes), on les noies no tenien (o no tenen) altra sortida que passar de la tutela del pare a la del marit (sovint escollit per la família amb l'objectiu d'obtenir un bon negoci en el bescanvi). Per això moltes de les rondalles (sobretot les que ens arriben en una versió fixada per l'escriptura o el cinema) ens han acostumat a acceptar que al final, el trofeu més preciós per a l'heroïna és el matrimoni amb un príncep.

No obstant i això, ningú no ens obliga a respectar aquest desenllaç. No oblidem que els contes no són formes narratives nascudes per a ser guardades en formol, sinó que existeixen per ser explicats i per explicar-nos. I que les societats evolucionen malgrat tot, inclosos els obstacles i impediments que es poden trobar pel camí. Vegeu, sinó, com la poeta Anne Sexton (Massachusetts 1928- Boston 1974) va contravenir la tradició tot atorgant aquest final a la seva *Cinderella* en versió poètica! Heus-ne ací els versos finals:

Cinderella and the prince
lived, they say, happily ever after,
like two dolls in a museum case
never bothered by diapers or dust,
never arguing over the timing of an egg,
never telling the same story twice,
never getting a middle-aged spread,
their darling smiles pasted on for eternity.
Regular Bobbsey Twins.
That story (2) .

La Ventafocs i el príncep
van viure, diuen, feliços per sempre,
com dos ninots en un vitrina de
museu mai preocupats pels bolquers o per la pols,
mai discutint sobre el temps que cal
per coure un ou,
mai explicant la mateixa història dues vegades,
mai confessant la seva veritable edat,
amb els seus somriures enganxats
per tota l'eternitat.
Com dos bessons Bobbsey)3) .
Aquesta història.

2.- <http://www.units.miamioh.edu/technologyandhumanities/sexton.htm>.

3.- Els bessons Bobbsey, expressió que neix dels personatges centrals d'una sèrie de llibres per a nens de Laura Lee Hope, pseudònim d'un sindicat literari; alguns dels llibres s'atribueixen a l'autor EUA Lillian C. Garis (1873-1954) <http://www.dictionary.com/browse/bobbsey-twins>.

Quina noia (o noi) desitjaria un final d'aventura tan avorrit?

Però no només és permès fer canvis en els finals dels arguments més estesos i coneguts, ans també modificar-ne els motius (seqüències) del seu interior, tal com va fer Ana Juan en la seva versió de *Blancaneu*; a l'àlbum que va titular *Snow White*, Juan va suprimir els elements propis del gènere de rondalla meravellosa al qual pertany la *Blancaneu* (amb la fada padrina de rigor i objectes màgics com a coadjutors). El resultat és trencador i alhora esfereïdor: la protagonista, havent perdut tota la protecció que el gènere meravellós atorgava a la seva predecessora, sobreviu exercint la prostitució i drogant-se (4). Res de nou en el camp literari. Daniel Defoe ja va descriure un destí semblant per a la protagonista femenina de la seva novel·la *Moll Flanders*.

Però si les rondalles són fruit de temps passats, per què es continuen difonent? ens podríem preguntar. Potser perquè el seu interior és ple de símbols, fets, elements a qui els humans hem atorgat el poder de representar-ne d'altres.

I aquesta és una capacitat que fem servir perquè podem raonar, una acció que no s'atura mai, o sigui que ens permet seguir creant nous símbols o canviant el significat dels ja existents.. Ara, us proposem creuar la porta que acabeu d'entreobrir i fer un cop d'ull pel significat simbòlic dels tres vegetals que hem escollit i els fragments d'algunes de les rondalles on apareixen, per tal de conèixer-ne les interioritats.

LA CARBASSA

La carbassa és el fruit de la carbassera (*Cucurbita máxima*, *C. pepo* i altres espècies del gènere *Cucurbita*). Les carbasseres són plantes freqüents als nostres horts d'ençà que ens van arribar d'Amèrica el segle XVI i se n'han anat seleccionant varietats. Les carbasseres se sembren a la primavera, floreixen a l'estiu i les carbasses maduren i es cullen a la tardor, si bé es poden conservar força mesos en espais secs.

La carbassa vinatera, fruit de l'espècie *Lagenaria cireraria*, originària de les regions tropicals d'Àfrica i Àsia ja era coneguda des de l'antiguitat i conreada a les regions temperades del Vell Món i molt especialment a la Mediterrània, on s'ha usat com a recipient per a líquids. És la carbassa de pelegrí, tan present en la iconografia del Camí de Sant Jaume.

4- JUAN, A. *Snow White*, Edicions de Ponent, 2001.

El seu significat simbòlic té a veure amb el rebuig. Generalment, si algú et don carbassa, és que no vol saber res de tu. Antigament, s'encoratjava a marxar a algú mostrant-li una carbassa. A pagès, si el segon dia que un fadrí anava a casa d'una mossa, la mare d'ella el rebia amb un plat de carbassa, més li valia no tornar. Una parèmia també ens instrueix en aquest sentit: “si el festeig dura massa, sol acabar amb carbassa”. Suspendre un examen, per exemple, vol dir tenir carbassa, i n'hi ha que en tenen un hort sencer...

Semblaria que la carbassa del conte de Perrault seria la que en francès es coneix amb el nom de *Citrouille*, que és el fruit de *Cucurbita pepo*. (cf. l'entrada “citrouille” a la Wikipedia francesa).

És, doncs, a aquest francès il·lustre de nom Charles a qui correspon l'haver introduït una vella fada padrina amb poders per transformar una humil carbassa en un vehicle fora de sèrie, gràcies al qual la jove protagonista hauria arribat al ball i seria l'escollida nit rere nit, fins a tres. Quin bell joc de transmutació! Allò que significava no-et-vull va passar a ser l'artífex del et-trio-a-tu per mor de la intuïció de l'insigne acadèmic francès. Vet aquí com un símbol arriba a infiltrar-se a l'interior d'una rondalla!

Ben diferent de la versió que dos segles més tard varen transcriure els germans Grimm, on l'element màgic i simbòlic era l'avellaner i el seu fruit i la fada totalment absent.

Sigui, però, quina sigui la versió escollida, la moral d'aquesta rondalla podria molt ben ser, obeeix “els adults que t'aprecien” i hi sortiràs guanyant. Aquest detall ens podria ajudar a reflexionar sobre el paper de l'obediència i el seu contrari, la desobediència, necessària també per avançar en la vida..

LA POMA

La poma és el fruit de la pomera (*Malus domestica*), un arbre de la família de les rosàcies originari de les regions muntanyoses d'una àrea que s'estén d'Anatòlia al nord-oest de la Xina però de molt antic s'ha estès per conreu primer per Euràsia i més tard arreu de les regions temperades del món.

En general la poma és una fruita de tardor però es conserva bé força mesos i, a més, hi ha varietats que maduren en altres èpoques de l'any. Actualment tot l'any es troben pomes d'una o altra varietat al mercat.

Pel que sembla, la poma és un fruit tan ric de significats simbòlics, com bo pel benestar corporal dels humans (estic més sa que una poma ens diu la paremiologia).

La poma simbolitza:

- Discòrdia; a causa seva s'inicia la guerra de Troia provocada per Paris en atorgar a Helena la poma triada per Venus la qual devia fer cara de pomes agres en conèixer la tria del jove troià.
- Immortalitat; al jardí de les Hespèrides hi havia l'arbre de la vida amb les pomes daurades.
- Coneixement; Adam mossega la poma que li ofereix Eva. Aquesta acció denota intel·ligència per conèixer el mal, sensibilitat per a desitjar-lo i llibertat per a executar-lo.
- Puresa, amor, fidelitat, sexualitat.

Qui sap quin d'aquests significats van inspirar Steve Jobs quan va donar el nom d'*Apple* (amb la icona de la poma mossegada) als seus productes; uns estris que si bé ens conviden a entrar en el terreny del coneixement, no estan exempts d'un innegable estil "sexy", com la poma...

L'aparició de la poma enverinada és un dels motius (o seqüències) més coneguts d'aquesta rondalla. Aquest fruit emmetzinat apareix com la negació de tots els significats simbòlics esmentats més amunt. Amb l'enverinament de la protagonista, la seva adversària creu manllevar-li la bellesa, la puresa, la immortalitat. Però res passa com havia previst. L'heroi masculí cavalca per salvar la noia!

Avui dia, però, qui ens impedeix pensar que per salvar la mossa no ens caldria un mascle? Fins i tot podríem imaginar que ella tota sola hauria pogut evitar caure en el parany de la reina.

EL PÈSOL

El pèsol és en principi la llavor de la pesolera (*Pisum sativum*) si bé, de vegades, també s'aplica el nom de la llavor a tota la planta.

És una de les plantes conreades de més antic a l'anomenat Creixent Fèrtil, des d'on el conreu es va disseminar, ja en el Neolític, cap a l'Europa meridional i cap a l'Índia.

Els pèsols se sembren a la tardor (en els llocs més freds a començaments d'hivern) i es cullen a la primavera. Les varietats cultivades al Maresme (pèsol garrofal o pèsol de Llanerres) són particularment reconegudes.

Aquesta llavor molt apreciada a la cuina és també valorada per la paremiologia, que la converteix en un dels paradigmes de l'enginy ("ésser més eixerit que un pèsol" ens diu l'aforisme).

Andersen va tenir l'encert de servir-se del pèsol per emfasitzar l'enorme valor de la petitesa per descobrir allò valuós. En el cas del seu conte es tractava, ni més ni menys, que de la descoberta del veritable pedigrí de la protagonista jove a qui ningú no creia que fos, com ella mateixa afirmava, “una princesa de bo de bo”. O sigui, l'escriptor danès converteix el pèsol en símbol de l'excel·lència de la petitesa. I ens recorda, així, que la petitesa és senyal de superioritat (“en el pot petit hi ha la bona confitura”, assegura la paremiologia).

Tanmateix, cal tenir present que durant molts segles els pèsols només es consumien secs (sencers o en forma de farina), cosa que explica la versemblança (relativa) del conte d'Andersen; si s'hagués tractat d'un pèsol verd hauria quedat aixafat pel pes dels matalassos.

Encara avui, als Països Escandinaus, la sopa de pèsols (un plat tradicional que remunta a l'època del víkings) és molt apreciada i, encara que avui es tendeix a fer-la amb pèsols verds congelats, la recepta tradicional és amb pèsols secs.

La princesa del pèsol, una peça tan xica com el pèsol que entronitza i tan garrida com la princesa que permet identificar, sembla voler-nos dir: la veritable naturalesa de les coses només es pot descobrir amb l'ajut de quelcom petit, que en el seu cas és el pèsol.

EPÍLEG

No és pas la primera vegada que les rondalles se serveixen de vegetals petits per mostrar la veritable naturalesa d'alguns dels seus protagonistes: les cireres es converteixen en una pista per descobrir l'origen principesc de *l'Oriole*, aquell ocell cantador que fins va fer morir el rei que es va atrevir a enfrontar-se-li (5) ; o aquell heroi amb nom i talla de llegum minúscul, en *Cigronet*, que va mostrar tant d'enginy malgrat ser tan xic que va arribar a vèncer aquell gegant desmanyotat que se'l volia cruspir (6) .

5.- file:///C:/Users/Roser/Downloads/L_ocell_daurat.pdf.

6.- *El Cigronet*, explicat per Blai Senabre a: “Quins uns els gegants?”, *Tantàgora*, 2009.

Joan Amades i Gelats:

el folklorista autodidacte, autor d'una obra enciclopèdica.

Carme Oriol

Universitat Rovira i Virgili

Joan Amades (Barcelona 1890–1959) va dedicar gran part de la seva vida a recollir i a estudiar el folklore català. Va treballar de manera autodidacta i va publicar una obra que, per la seva voluntat d'exhaustivitat, podem considerar enciclopèdica.

Fill d'una família de classe obrera, Amades va accedir a estudis superiors (llengües i altres matèries científiques) a través dels cursos que oferia l'Ateneu Enciclopèdic Popular de Barcelona. La seva vinculació a la Secció d'Excursions d'aquesta entitat li va despertar la vocació per l'estudi del folklore, una vocació que es va veure reforçada per l'experiència de sentir cantar la seva mare, Teresa Gelats, en les campanyes de recollida de cançons populars realitzades per Robert Gerhard i Higiní Anglès, i per la seva col·laboració amb l'Arxiu d'Etnografia i Folklore de Catalunya entre 1915 i 1918. Aquestes motivacions el van esperonar a recollir, de forma autodidacta, cançons, rondalles, tradicions, costums i endevinalles, entre d'altres, però la coneixença dels folkloristes Aureli Capmany i Rossend Serra i Pagès li va fer veure la necessitat d'estudiar el folklore d'una manera científica.

Amades va prendre consciència de les seves limitacions teòriques i metodològiques, fruit de l'autodidactisme, i va centrar la seva prioritat en la recollida de materials. Així, en l'article «Supervivències de danses primitives» (*Butlletí de l'Associació Catalana d'Antropologia, Etnologia i*

Prehistòria, 1926) diu: «el meu paper és sols el de recollidor i exposador, que altres persones més competents que jo ho estudiïn, si el tema s'ho val, i que donin la justa importància que tingui» i en *Folklore de Catalunya* (1950-1969, vol. 3: 1260), explica: «Cal fer una arplega el més gran possible de materials que permetin la construcció de l'edifici immens de la nostra tradició. Si no ens sentim prou preparats o prou capacitats per a destriar i ordenar els materials recollits, no per això ens deturem en la nostra tasca, acumulem-los i que els trobin reunits els qui ens vinguin darrera més competents i ensenyats que nosaltres».

La participació d'Amades en els grans projectes col·lectius que es van dur a terme durant el primer terç del segle XX (*l'Arxiu d'Etnografia i Folklore de Catalunya, l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya i en el Llegendari Popular Català*) va reforçar la seva activitat com a folklorista. Tal com explica Lluís Calvo (1990: 155), «allò que des del 1921-1922 havia anat fent de manera espontània i sense un objectiu concret, a partir del 1927 començà a adquirir aparença de professionalitat».

L'any 1935, Amades va ocupar la posició de conservador de la secció etnogràfica del Museu Arqueològic de Barcelona i el 1940 es va incorporar, com a responsable de la secció de gravats i imatgeria, al Museo de Industrias y Artes Populares del Pueblo Español de Barcelona. Aquestes posicions li van permetre accedir a un gran nombre de material folklòric que, en bona part, va utilitzar en les seves publicacions.

A partir de 1948, va dur a terme les compilacions més extenses, les que tenen un caràcter més enciclopèdic. Va publicar els dos volums de *Les cent millors rondalles populars*, els cinc del *Costumari Català* i els tres del *Folklore de Catalunya*, el primer dedicat a la *Rondallística* (rondalles, tradicions i llegendes), el segon al *Cançoner* (tot i que el volum inclou, a més, el *Refranyer* i l'*Enigmística*) i el tercer a *Costums i Creences*. Un exemple del caràcter enciclopèdic de la seva obra el trobem en el *Folklore de Catalunya: I Rondallística*, publicat el 1950, que va tenir una bona acollida internacional, sobretot per la gran quantitat de relats que contenia: un total de 2215 (662 rondalles, 727 tradicions i 826 llegendes). Folkloristes com l'alemany Walter Anderson, el francès Paul Delarue i el nordamericà Stith Thompson van elogiar el llibre d'Amades i el van utilitzar en les seves investigacions (Oriol: 2017).

Amades ha gaudit, sens dubte, d'un reconeixement internacional i, en l'àrea cultural catalana, ha estat un referent indiscutible. Així, la seva obra, extensa i enciclopèdica, s'ha utilitzat sovint en llibres de divulgació del folklore català, com per exemple, els de rondalles adreçades a infants i joves. La seva obra també s'ha utilitzat en l'àmbit de la recerca, on les limitacions que presenta són

una mica més conegudes. Molt sovint, la gran quantitat de dades aportades per Amades ha anat en detriment del rigor necessari i aquesta és una característica que cal tenir en compte quan s'utilitza la seva obra com a font per a noves recerques. Així, per exemple, en el cas de les rondalles, sabem que Amades va reelaborar versions recollides anteriorment per altres folkloristes sense indicar-ho adequadament. En definitiva, la manca d'una metodologia científica unida a la voluntat d'oferir una extensa col·lecció de rondalles el van dur a utilitzar material procedent de fonts impreses anteriors que va reelaborar en grau divers (Oriol 1999).

El cas de la rondalla *La filla de la molinera* en constitueix un exemple paradigmàtic. La rondalla, d'acord amb la catalogació tipològica internacional d'Arne/Thompson/Uther, pertany al tipus rondallístic ATU 709 (*Blancaneu*). Però, a més, forma part d'un grup de versions romàniques que constitueixen un ecotip molt particular (Oriol: 2016). Una característica d'aquest ecotip és que la protagonista és filla d'una hostalera. Aquest fet determina que el test de la bellesa (Hi ha algú que sigui més bella que jo?) tingui lloc en un hostal. L'hostalera fa la pregunta als homes que s'hi aturen i aquests li responen que la dona més bella és la seva filla. Aquest motiu desencadena la persecució de l'heroïna per part de la mare i provoca la sèrie d'aventures que se succeeixen, com per exemple, l'arribada de la noia a una cova de lladres on rep la protecció del cap de la colla. La versió d'Amades és l'única d'aquestes versions en què la protagonista no és filla d'una hostalera, sinó que és filla d'una molinera. La particularitat d'aquest tret sorprèn quan s'analitza el conjunt de versions, però, de fet, té una explicació clara, ja que *La filla de la molinera*, publicada per Amades el 1950, està basada en la versió de Pau Bertran i Bros, *La filla de l'hostalera*, publicada per primera vegada el 1909 a *El Rondallari català*. Amades, en reelaborar la versió de Bertran i Bros, va fer un canvi que afecta un motiu característic de l'ecotip esmentat, cosa que allunya la seva versió del comportament que tenen les altres, totes elles de procedència oral.

Aquest doble vessant que ofereix l'obra del folklorista, molt rica des del punt de vista quantitatiu, però amb mancances importants des del punt de vista qualitatiu, ha estat explicat per Josep Romeu i Figueras (Calvo: 1990, 332) quan, referint-se a Amades, diu: «Personalitat de formació autodidàctica, posseïa un afinat i segur instint per a aquesta mena de matèries i les va saber posar en relleu a partir del coneixement profund que en tenia. El material que ens ha llegat, valuósíssim i molt copiós, ha d'ésser sovint contrastat amb altres fonts per tal de confirmar-ne la seva justesa, potser tant com la seva veracitat en alguns detalls, però sempre serà una referència obligada, de coneixement imprescindible. Altrament, certes interpretacions i exegesis dels fenòmens de semblant material que sovint fa el nostre autor han d'ésser preses amb cautela i críticament».

Josep Massot i Muntaner (Calvo 1990: 327) s'ha expressat de manera semblant quan, referint-se al caràcter enciclopèdic de l'obra del folklorista, diu que Amades es va preocupar «per tots els aspectes de la cultura popular dels Països Catalans, dins la més pura tradició enciclopèdica de folklore del segle passat, quan l'especialització i la compartimentació encara no s'havien posat a l'ordre del dia». I amb relació al seu autodidactisme, escriu: «Joan Amades se'ns presenta com el darrer representant d'aquesta escola de folkloristes autodidactes, amb més bona voluntat que preparació científica, amb més entusiasme que rigor, que van contribuir tant a recollir el ric tresor de la cultura popular catalana, a publicar-ne mostres i estudis de tota mena, i a fer-lo conèixer i estimar per les noves generacions».

Referències bibliogràfiques

- Amades, Joan (1950-1969). *Folklore de Catalunya*, 3 volums, Barcelona, Selecta.
- Calvo, Lluís (1990). «Joan Amades i Gelats. Biografia», dins *El món de Joan Amades*. Barcelona. Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura, pàg. 113-192.
- Oriol, Carme (1999). «Les rondalles de Joan Amades i la seva relació amb fonts impreses anteriors», dins *Estudis de llengua i literatura catalanes*, 38, volum 2.
- Oriol, Carme (2016). «La bella filla de l'hostalera. Estudi de setze versions romàniques d'ATU 709». *Estudis de literatura popular. Història i mètodes*, Palma, Edicions UIB / Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, pàg. 97-116.
- Oriol, Carme i Mònica Sales (2017). «El folklore enciclopèdic: l'obra de Joan Amades i Gelats», dins Carme Oriol i Emili Samper (eds.). *Història de la literatura popular catalana*, Tarragona, Publicacions URV, pàg. 112-123.

LA GUILLA I EL GALL

Heus aquí que una vegada el gall estava espigolant el rostoll d'un camp d'ordi. Mentre picava va passar la guilla i li va dir:

—Amaneix-te, gall, que te'm menjaré.

I el gall li va contestar:

—No crec pas que facis gaire sort; que no veus que estic tan magre! Espera't un quant temps, i quan tornis a passar segurament que ja estaré més gros i aleshores podrem fer tractes.

La guilla es va ben mirar el gall. Li va semblar que sí que estava massa magre, i va seguir la seva via. Després d'un quant temps la guilla va tornar a passar i va trobar el gall que espigolava un camp de blat. I li va dir:

—Amaneix-te, gall, que ara sí que te'm menjaré. I el gall li va contestar:

—I ara, bojota! Mai no hauria dit que fossis tan poc entesa; és que no veus que estic tan magre que semblo un fanalet i que no en tindries ni per a una mossegada? Espera't fins que tornis a passar, i aleshores, que estaré més gras, podrem adobar alguna cosa.

La guilla es va tornar a mirar el gall i li va semblar que tenia raó i que, tan magre com era, poca cosa en faria, i va pensar que el millor fóra veure de menjar-se'l quan tornés. I seguí la seva via.

Cap a la tardorada la guilla va tornar a passar i va trobar el gall que espicossava els grans dels raïms que els veremadors no havien tallat per dolents. I li va dir:

—Apa, gall, amaneix-te, que ara sí que te'm menjaré.

I el belitre del gall li tornà a dir:

—Mai no hauria dit, guilla, que fossis tan babau. Que no veus que no tinc sinó ossos, plomes i bec i que, si te'm menges, se't pot travessar un dels meus ossos per la gola i es-canyar-te? I tu, tan llesta, i tan viva, no saps veure això tan clar?

La guilla va pensar que si s'havia d'escoltar el gall mai no arribaria l'hora de menjar-se'l, i decidí no esperar-se més. Sabia prou bé la vani-tat que tenen els galls d'ésser bons cantadors i es proposà explotar-li aquesta flaqueza. S'encarà amb el gall i li va dir:

—I com és, gall, que menges tant i cada dia estàs més magre? Sempre que et veig, et veig que menges, i tu magre que magre. Jo ja sé què és el que t'aflaqueix: el cantar tant. Jo no sé com cantes tant sense saber-ne. Quan cantes ets la riota de tots els galls d'aquesta rodalia, que diuen que cantes amb els ulls oberts, i tothom sap prou que així no es pot cantar bé. Tots els bons cantadors canten amb els ulls tancats, i tu, que pretens saber-ne tant, sempre que cantes tens uns ulls oberts com unes taronges.

El gall es va sentir ferit a l'amor propi i contestà furiós:

—Que jo no sé cantar amb els ulls tancats? Ara ho veuràs.

S'aclucà d'ulls, obrí la boca i començà a cantar. Però, quan estava al bo i millor del quiquiriquic, la múrria de la guilla li ventà mossegada i l'agafà de dret amb les dents i, comes ajudeu-me, cap al seu cau. El pobre gall, en veure's presoner, tot era cridar i forcejar, però la guilla cada vegada l'estrenyia més fort.

Heus aquí que per a anar de la vinya on el gall menjava raïms fins al cau de la guilla calia passar per uns prats on uns pastors havien parat les pletes. En veure córrer la guilla amb un pollastre a la boca van creure que venia de robar-lo d'algun galliner, i per alarmar el veïnat es van posar a cridar:

—La guilla al galliner, la guilla al galliner!

En sentir aquells crits el pollastre digué a la guilla:

—Tanoca, més que tanoca! et deixes dir? Crida'ls que no és veritat i que ells no s'han de ficar en el que tu facis.

La guilla hi va caure de pla i, dirigint-se als pastors, els cridà:

—No és veritat que vinguí de cap galliner, vosaltres per què us fiqueu en el que jo faig?

La guilla, per a cridar, va haver d'obrir la boca i afluir les dents, que tenia ben serrades damunt del gall, i quan aquest es va sentir una mica fluix, ell que sí que s'escapa i fugí cames ajudeu-me amb gran enuig de la guilla, que, tota sorpresa en veure que el gall se li escapava, exclamà:

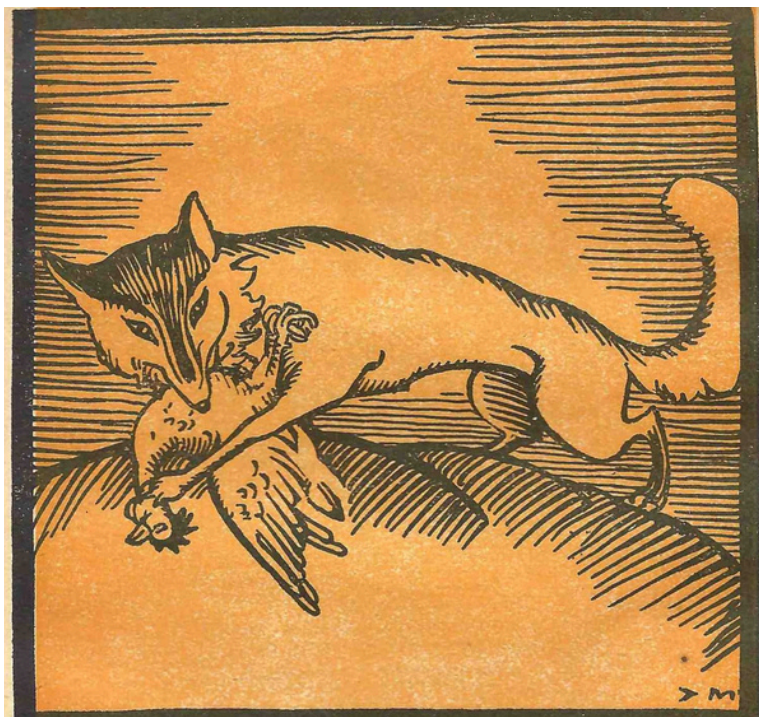
—Mai més no diré res si no en tinc necessitat. I el gall, que la va sentir, sense parar de córrer contestà:

—Ni jo mai més no tancaré els ulls sí no tinc son.

I diuen que des d'aquesta feta la guilla mai més no ha dit ni una paraula si no li pregunten i encara, quan li pregunten, només contesta en casos de gran necessitat. I diuen també que el gall sempre més ha cantat amb un pam d'ulls oberts. El gall, molt satisfet d'haver-se pogut escapar de les dents de la guilla, tot cofoi es va posar a cantar:

—ja no sóc teu.

I sempre més ha seguit cantant el mateix, i encara avui tots els galls ho repeteixen, tot i fer molts anys i panys de la passada que us acabem d'explicar.

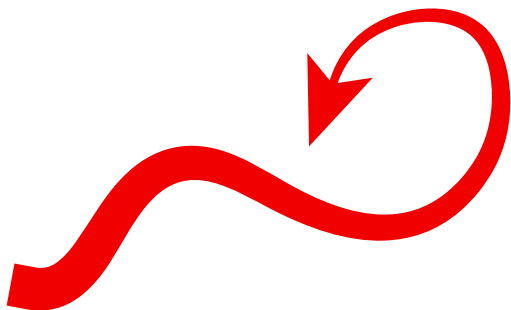
Rondalla recollida de boca de ROSA ARANS, del Vendrell (1918) per JOAN AMADES.
Gravat de LLUÍS MACAYA, del llibre *L'Auca de les bèsties*, d'ELADI HOMS, Ed. Mentora, 1927.

El dimoni fa de les seves

Això que us explicaré no sé quan temps fa que em va passar, perquè fa temps que m'adono que, sense avisar-me, el temps s'ha marcat un tempo diferent al meu i passa que és un "contentu". Dons bé, la cosa va ser a la biblioteca de Sant Per de Ribes on hi estava explicant alguna de les llegendes de Montserrat. Que si el Dimoni i la Mare de Déu... que si la Verge i el Dimoni... que si tomba, que si gira, que una cosa i l'altra... Al capdavall vaig acabar la sessió dient que el Dimoni va perdre i se'n va entornar a l'infern. Llavors la sala va quedar en silenci, un estrany silenci. Jo vaig callar perquè havia acabat però el silenci del públic era diferent, d'atenció com si encara estiguessin escoltant. No m'havia passat mai. Jo callat, mirant d'entendre, i llavors es va aclarir. Una canalla va preguntar si el Dimoni existia de veritat.

Fantàstic, jo havia acabat el conte però el conte dins del públic no. Tooot el públic, després de mirar a qui havia fet la pregunta em va mirar per veure què hi deia. Jo, pobre de mi, continuava en silenci buscant amb estrès una resposta. Llavors, de cop (no sé si va ser per intercepció del Dimoni, de Déu o de la Verge) la resposta va arribar. De forma molt natural una altra canalla es va aixecar i va dir que sí, que el Dimoni existia perquè com que Déu existia el Dimoni també. Les cares del públic varen ser de conformitat... i la meva de tranquil·litat. Aquell dia, al final de la sessió ningú no va aplaudir, però no ho vaig trobar a faltar en absolut.

Albert Estengre

Ep!

Els narradors som mestres en explicar i provocar que els nostres oients ens escoltin amb els ulls i ens mirin amb les orelles.

A canvi, ens enduem un caramull d'anècdotes nascudes a redós de les trobades que tenim amb ells. Paraules que ens adrecen, gestos que ens envien, mirades que entomem.

Com ens agradaria que ens les féssiu arribar. Així les podríem degustar entre els lectors de la nostra revista.

